

правоохоронних органів і реалізації правоохоронної функції держави. У зв'язку з цим, можемо дійти також висновку й про те, що наразі актуалізується потреба комплексного наукового дослідження (на монографічному рівні) правового регулювання дисципліни праці в правоохоронних органах України.

Література:

1. Максимович А.М. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідувань: дис. ... д-ра філософ.: 081. Київ, 2021. 210 с.

2. Сіроха Д.І. Особливості дисциплінарної відповідальності держаних службовців. *Соціальне право*. 2023. № 1. С. 66-73. doi:10.32751/2617-5967-2023-01-10.

3. Любимов О.К. Дисципліна праці професійних публічних службовців як основа ефективної євроінтеграції України. *Проблеми розвитку соціально-трудових прав та профспілкового руху в Україні: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 травня 2020 року) / за заг. ред. К.Ю. Мельника*. Харків: ХНУВС, 2020. С. 204-207.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-67>

CONSTITUTIONAL VALUES AND ADMINISTRATIVE JUSTICE: THEORETICAL PRINCIPLES AND PRACTICAL CHALLENGES FOR UKRAINE

КОНСТИТУЦІЙНІ ЦІННОСТІ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Danko A. V. **Данко А. В.**
Master of Law *магістр права*

Конституційні цінності та адміністративна юстиція перебувають у складному та нерозривному взаємозв'язку, природа якого визначається як теоретичними засадами конституційного права, так і практикою здійснення публічного управління. Питання про те, яким чином конституційні цінності, свобода, гідність, рівність, справедливість, реалізуються у сфері адміністративного судочинства, є одним із центральних у сучасній правовій доктрині [1]. Актуальність цієї теми для України зумовлена тим, що

конституційне закріплення прав і свобод людини (розділ II Конституції України) [2] не є само по собі достатнім: реальна ефективність конституційних гарантій вирішальною мірою залежить від того, наскільки органи адміністративної юстиції спроможні втілювати ці цінності у конкретних рішеннях щодо прав та інтересів осіб.

Центральна проблема, яку порушують Л. Соссін та М. Фрідман у своєму дослідженні, полягає в тому, що адміністративна юстиція за своєю природою є простором реалізації прав уразливих осіб: саме тут орендарі захищаються від виселення, шукачі притулку від депортації, одержувачі соціальних виплат від їх скасування [1]. Якщо конституційні цінності мають бути не декларацією, а реальним захистом, вони мусять знайти своє вираження в рішеннях адміністративних органів та трибуналів. Ця ідея знаходить підтвердження у практиці Конституційного Суду України: у своїх рішеннях КСУ неодноразово підкреслював, що конституційне право на судовий захист (ст. 55 Конституції України) [2] включає право на доступ до ефективного засобу правового захисту, що охоплює й оскарження рішень суб'єктів владних повноважень [8; 14].

У доктрині конституційного та адміністративного права прийнято розмежовувати застосування конституційних прав у їх формально-процедурному вимірі та застосування конституційних цінностей як ширшої категорії, що виходить за межі конкретних конституційних статей [1; 10]. Конституційні права задають чіткі правові рамки й потребують суворого дотримання гарантій, передбачених Основним Законом та процесуальним законодавством. Конституційні цінності, такі як свобода, гідність, рівність, справедливість, автономія особи, є більш гнучкими орієнтирами, що дозволяють органам адміністративної юстиції забезпечити змістовний, а не суто формальний захист осіб. Як зазначає Р. Дворкін, права є «козирями» проти державних рішень, але їхня реалізація залежить від того, наскільки правозастосовні органи здатні сприймати їх як принципіві, а не лише технічні вимоги [11]. Це розмежування особливо важливе в контексті адміністративного судочинства України, де КАСУ формально встановлює процедурні гарантії [3], але їхній змістовний зміст визначається через тлумачення конституційних засад у судовій практиці.

Питання про те, яким є коло конституційних цінностей, що підлягають врахуванню в адміністративному судочинстві, залишається дискусійним. Дослідження Соссіна та Фрідмана виділяє такі базові конституційні цінності: свободу, людську гідність, рівність, автономію, справедливість (процедурну та субстантивну), свободу вираження поглядів, свободу совісті та приватність [1]. Ці цінності не є вичерпним переліком – вони утворюють динамічну, відкриту систему, що

розвивається через правозастосовну практику. Венеціанська комісія у своєму Контрольному переліку критеріїв верховенства права також визначає гідність людини, рівність перед законом, захист від свавілля і ефективний судовий захист як сутнісні складові верховенства права [13]. Для України принципово важливим є те, що ці цінності знаходять конституційне закріплення у статтях 21, 22, 24, 55, 56 Конституції України [2] і мають орієнтувати тлумачення та застосування норм адміністративного законодавства.

Особливого значення в контексті адміністративної юстиції набуває конституційна цінність людської гідності. Гідність є фундаментальним принципом, що пронизує всі конституційні права, і саме тому адміністративне рішення, навіть формально законне, може бути несумісним з конституційними цінностями, якщо воно принижує гідність особи або ігнорує її індивідуальну ситуацію [1]. Ця ідея перегукується з доктриною процедурної справедливості: процедура є не лише технічним засобом прийняття правильного рішення, а й простором, у якому особа отримує можливість «пояснити себе», бути вислуханою як суб'єкт, а не об'єкт управлінського впливу [15]. У практиці ЄСПЛ принцип поваги до гідності особи у провадженнях, що зачіпають її права та свободи, виведено зі статті 6 та статті 8 ЄКПЛ [7] і є обов'язковим орієнтиром для України відповідно до ст. 9 Конституції та зобов'язань за Угодою про асоціацію [6].

Конституційна цінність рівності має особливе значення для адміністративної юстиції, оскільки саме в цій сфері найчастіше проявляються структурні нерівності між державою та особою. Рівність у контексті адміністративного судочинства означає не лише формальну рівність перед законом, а й рівний фактичний доступ до правового захисту – без фінансових, мовних, інформаційних та процедурних бар'єрів [1; 12]. В Україні ця проблема є гострою: значна кількість осіб, що оскаржують рішення суб'єктів владних повноважень, не мають юридичного представництва, що суттєво обмежує їхню спроможність скористатися формально наявними гарантіями. Конституційний Суд України у своїй практиці наголошував, що рівність у доступі до правосуддя є конституційним принципом, що підлягає реальному, а не декларативному забезпеченню [8; 14].

Ключовим механізмом реалізації конституційних цінностей в адміністративному судочинстві є принцип пропорційності – вимога того, щоб будь-яке обмеження прав і свобод особи суб'єктами владних повноважень відповідало легітимній меті й не виходило за необхідні межі [1; 10]. КАСУ закріплює принцип пропорційності як один із засад адміністративного судочинства [3], однак його змістовне наповнення визначається крізь призму конституційних цінностей: саме вони

дозволяють оцінити, чи є обмеження права дійсно необхідним і чи є відповідне рішення справедливим стосовно конкретної особи. Дворкінська концепція прав як «козирів» передбачає, що міркування доцільності та ефективності публічного управління не можуть переважати над конституційними правами особи; пропорційність є саме тим балансуєчим механізмом, який дозволяє узгодити ці суперечливі вимоги [11].

Операціоналізація конституційних цінностей в адміністративному судочинстві вимагає чіткої методологічної послідовності, яку пропонують Соссін та Фрідман: (1) встановлення наявності дискреційних повноважень; (2) ідентифікація конституційної цінності, що перебуває під загрозою; (3) збалансування цієї цінності з законною метою нормативного акта чи рішення; (4) викладення мотивів прийнятого рішення у прозорий спосіб [1]. В Україні особливо актуальним є четвертий елемент: обов'язок мотивування судових рішень закріплено у КАСУ [3] і підкреслено практикою Верховного Суду [9], проте змістовна якість мотивування з огляду на конституційні цінності залишається нерівномірною. Мотивоване рішення є не лише технічною вимогою, а й виразом поваги до гідності особи — воно свідчить про те, що орган або суд дійсно розглянув аргументи сторони, а не формально виконав процедуру [15].

Порівняльно-правовий контекст підтверджує, що ефективне впровадження конституційних цінностей в адміністративній юстиції потребує системних інституційних передумов: підготовки суддів і службовців до застосування принципів пропорційності та конституційного тлумачення; розроблення орієнтовних настанов (guidelines) для адміністративних органів щодо конституційних цінностей, релевантних для їхньої сфери діяльності; активного підходу до судочинства (active adjudication), за якого суд не є пасивним арбітром, а забезпечує змістовний захист прав уразливих сторін [1; 12]. Для України, що перебуває у процесі адаптації законодавства до стандартів ЄС в рамках Угоди про асоціацію [6] та реформування судової системи [5], ці орієнтири мають практичне значення: Закон про Конституційний Суд України [4] та реформа КАСУ створюють нормативний фундамент, однак наповнення конституційних цінностей реальним змістом залишається завданням правозастосовної практики.

Таким чином, конституційні цінності є не лише теоретичною категорією, а й практичним орієнтиром для адміністративної юстиції, здатним забезпечити змістовний, а не суто формальний захист особи від свавілля публічної влади. Реалізація цього потенціалу в Україні передбачає: конституційне тлумачення норм КАСУ крізь призму гідності, свободи, рівності та справедливості; розвиток практики

Верховного Суду щодо пропорційності й обґрунтованості адміністративних рішень; запровадження орієнтовних настанов для адміністративних органів і суддів з урахуванням конкретних сфер юрисдикції; а також забезпечення реального, а не декларативного доступу до адміністративного судочинства для уразливих категорій осіб [1; 2; 3; 13]. Верховенство права в адміністративній юстиції досягається тоді, коли конституційні цінності стають живою нормою, що визначає кожне рішення щодо прав конкретної людини [10; 15].

Література:

1. Sossin L., Friedman M. Charter Values and Administrative Justice. *The Supreme Court Law Review: Osgoode's Annual Constitutional Cases Conference*. 2014. Vol. 67. DOI: <https://doi.org/10.60082/2563-8505.1294>.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–37. Ст. 446.

4. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 83.

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. Рада Європи. URL: <https://www.echr.coe.int>.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі про право на оскарження судових рішень № 9-рп/2002 від 12 квітня 2002 р. URL: <https://ccu.gov.ua>.

9. Рішення Великої палати Верховного Суду у справі № 800/186/17 від 11 вересня 2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

10. Craig P. Formal and Substantive Conceptions of the Rule of Law: An Analytical Framework. *Public Law*. 1997. P. 467–487.

11. Dworkin R. *Taking Rights Seriously*. Cambridge: Harvard University Press, 1977. 371 p.

12. Marique Y. Rule of Law and Administrative Justice. In: Tomlinson J. et al. (eds.) *Administrative Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2021. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780190903084.013.16.

13. Venice Commission. Rule of Law Checklist. CDL-AD(2016)007. Adopted at the 106th Plenary Session (Venice, 11–12 March 2016). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-e).

14. Рішення Конституційного Суду України у справі про тлумачення статті 55 Конституції України № 18-рп/2004 від 25 листопада 2004 р. URL: <https://ccu.gov.ua>.

15. Waldron J. The Rule of Law and the Importance of Procedure. *Nomos, Getting to the Rule of Law*. 2011. Vol. 50. P. 3–31.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-68>

**THE RIGHT TO INFORMATION AND THE RIGHT
TO INFORMATION ACTIVITIES IN THE CASE LAW
OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE**

**ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ТА ПРАВО
НА ІНФОРМАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРАКТИЦІ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

Buchok S. Yu.

*Postgraduate Student at the Department
of Economic Law
State University of Economics
"Uzhgorod National University"
Uzhgorod, Ukraine*

Бучок С. Ю.

*аспірант кафедри господарського
права
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3712-9636*

Актуальність теми. В умовах повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації проти України Конституційний Суд України продовжує виконувати роль ключового інституційного стримувача безпекового розсуду держави у сфері прав і свобод людини. Однак саме щодо права на інформацію та права на інформаційну діяльність ця роль залишається недооціненою в науковій літературі. Дискусія, як правило, зводиться до констатації того, що стаття 34 Конституції України є обмеженою в умовах воєнного стану, тоді як значно глибше питання — яким конституційним стандартом повинно вимірюватися таке обмеження і де проходить межа між допустимим звуженням та фактичним нівелюванням інформаційної свободи — лишається відкритим.

Виклад основного матеріалу. У системному зв'язку статей 15, 32, 34, 55, 57 і 64 Конституції України право на інформацію постає не як вузьке право доступу до відомостей, а як складне конституційне явище, у межах якого свобода отримувати інформацію і свобода діяти в